

Muligheter og smitterisiko ved import av grovfôr

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute

Grovfôrsituasjonen 2018

Adamstua, 19. juli 2018

Kåre Oskar Larsen

Avdelingsdirektør

**Norsk
Landbruksrådgiving**

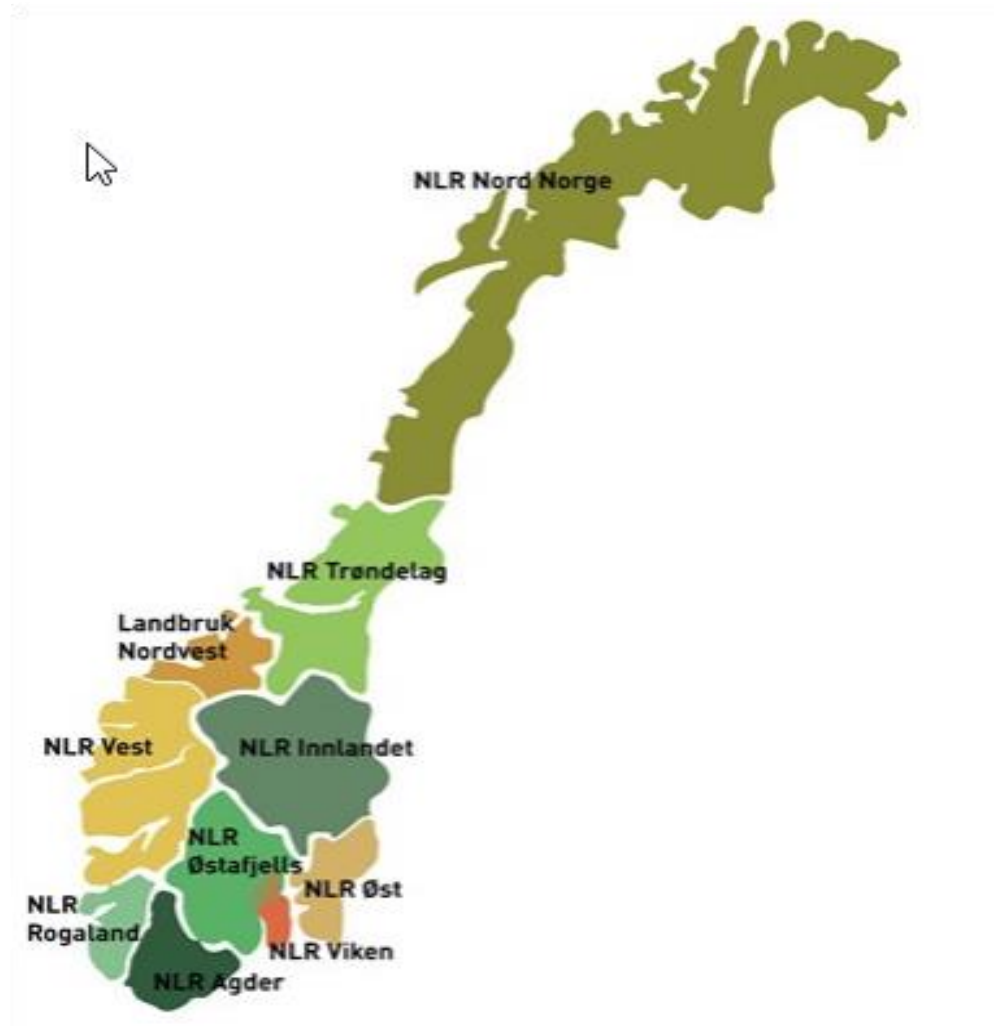
Organisasjon

NLR består av:

- 10 regionale enheter
- 29 000 medlemmer
- 330 rådgivere
- Sentralenhet med 20 medarbeidere

Regioner 2018

NLR gir råd på mange områder

Grovfôr

Korn, frø, oljevekster

Poteter

Grønnsaker

Frukt og bær

Veksthus

Økologi

Kulturlandskap

Økonomi

Næringsutvikling

Landbruksbygg

Maskinteknikk

HMS

Hydroteknikk

Klima og miljø

Værsituasjonen 2018

- NordNorge
Sein vår, kjølig, nedbør
Har ikke hatt tørke, begynner ikke før nå enkelte steder
- Trøndelag
Lite nedbør siden april, likevel ganske bra i store deler av fylket

Værsituasjonen 2018

- Vestlandet
Tørt, men fått noe regn. Variasjon
- Rogaland – svært vått i 2017
Tørrere enn normalt i år – begynner å bli tørt nå

Værsituasjonen 2018

- Agder og Sørøst Norge
Ikke spesielt tidlig vår – bra med fuktighet i jorda
Fra begynnelsen av mai til nå unormalt tørt og varmt

Grovfôrsituasjonen 2018

Inngangen til sesongen:

- Lite grovfor på lager på grunn av svært våt dyrkingssesong i 2017 i Rogaland og på Vestlandet
- Større utgang av eng i Nord-Norge enn normalt denne vinteren

Grovfôrsituasjonen 2018

Avling så langt:

- NordNorge
Ikke krise her.
Variasjoner, men totalt sett ser det ut til at landsdelen kan produsere noe mer enn eget behov

Grovfôrsituasjonen 2018

Avling så langt:

- Trøndelag
Litt under normalt på grasavlinger, brukbart på korn. Store forskjeller internt i fylket
- Vestlandet inkl. Rogaland
Noe under normalt, tørt nå og er avhengig av nedbør.

Grovfôrsituasjonen 2018

Avling så langt:

- Agder og Sørøst Norge
Førsteslått ga 30-80% av normalavling i volum
Svært tørt etter førsteslått og mange steder nesten ikke gjenvekst – stort underskudd
Beitene tørker ut
Mye kornåker er dårlig i tillegg

Grovfôrsituasjonen 2018

Avling så langt:

- Totalt sett er det betydelige underskudd på grovfor fra eng
- Hvor ligger mulighetene da?

Grovfôrsituasjonen 2018

Muligheter:

Enga du har: Tenk mengde, ikke kvalitet

Beite: utnytt alle muligheter

Høste kornåker og så grønnfôr

Berge halm – til fôr, ikke strø (bruk flis)

Utnytte «små», lokale fôrressurser

Frøhalm og gjenvekst

Frasorterte potet og grønnsaker

Tenke helt annen forrasjon enn normalt

Maks avling eng og beite

- Slått: tenk mengde, ikke kvalitet
  1. Høste seint og utnytte hele sesongen
  2. En ekstra slått/ høstbeite – grip muligheten, dvs gjødsle!
    - Gjødslingsrespons i eng fram til 20.-25.8., avh. av arter
    - Gjenvekst på alt høsta før 15.-20.8.
- Beite:
  - Evt gjenvekst etter slått
  - Utnytt utmark- og innmarksbeitemuligheter
    - Gjerding?
    - Tidlig vekststopp i utmark ?
  - Men må ha regn

Korn til grønnfôr

- Dårlig kornåker – høste «tidlig»
  - En del har gjort dette – siste frist egentlig forbi
- Så på nytt til grønnfôr
  - Så fort som råd – forutsatt >30 mm regn

Berge halm

- Små og store avlinger
    - Reell høstemulighet med 40 cm åker ?
    - Likevel en stor ressurs som ikke er benyttet
  - Må mobilisere:
    - Pressekapasitet– og ammoniakk
    - Inngå avtale med korndyrker
- Obs! Ugras: floghavre, hønsehirse

Berge halm

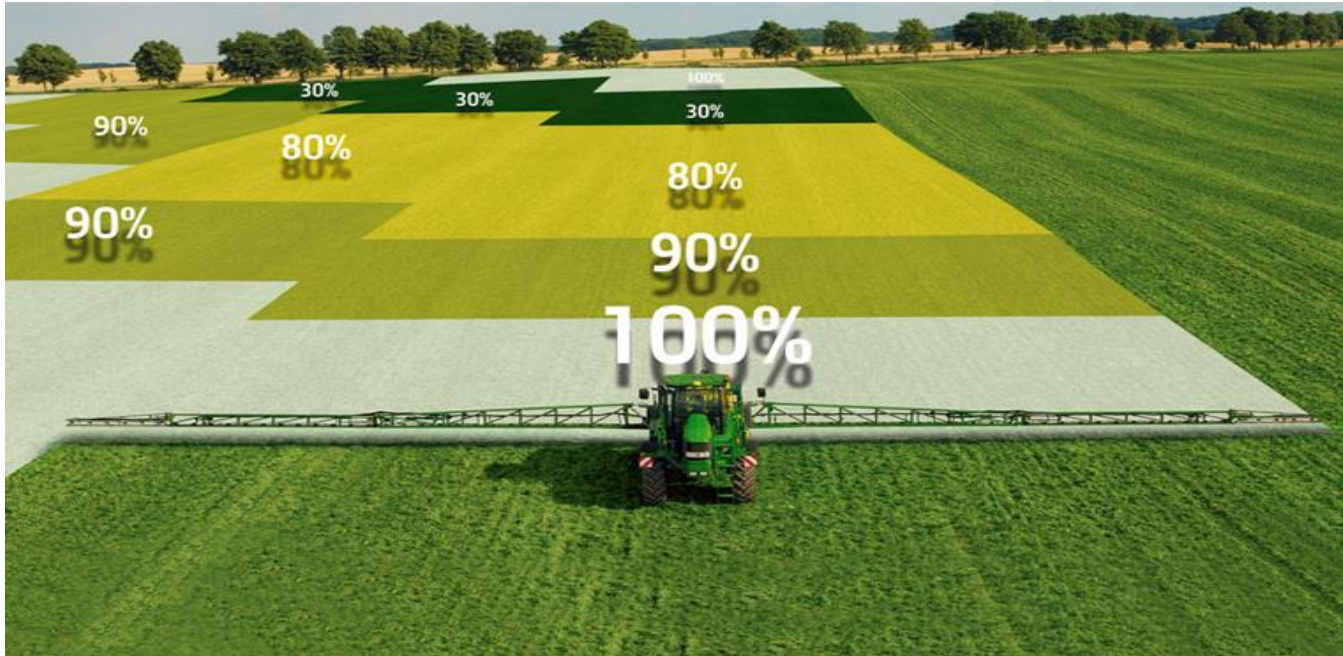

- Formidling
  - Enklest om husdyrprodusent får direkte kontakt med kornprodusent i nærområdet
  - Felleskjøpet Agri har opprettet side for formidling av halm www.felleskjopet.no/kraftfor/halmformidling
  - www.Forformidling.no er etablert av privatperson
  - Mye informasjon på www.nlr.no
  - Alle aktører i landbruket bidrar og tar ansvar

Oppsummering/Tilråding

- Utnytte resten av vekstsesongen maksimalt
- Samle halm
- Raskest mulig over på ny forrasjon med lavere grovforandel og kraftfor tilpasset dette
- Unngå enhver import som kan skade vår dyre- og plantehelse
- Evt slakt er siste utvei og må kun gjøres etter grundige vurderinger

TAKK FOR
OPPMERKSOMHETEN!

Muligheter og smitterisiko ved import av grovfôr

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute

Smitterisiko og smittereduserende tiltak ved import av grovfôr

Thea Blystad Klem

Fagansvarlig for drøvtyggere
Seksjon for husdyr, vilt og velferd

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute

Dyrehelsestatus i Norge

I særstilling;

Svært god dyrehelse - få alvorlige smittsomme sykdommer

Resultat av langvarig og målrettet arbeid:

- Kontinuerlig overvåknings-, kontroll- og bekjempelsesarbeid
- Strenge importregler
- Sterkt og kompetent veterinærvesen

Konsekvenser av å få sykdommene til Norge:

- Dårligere dyrehelse og dyrevelferd, økt antibiotikabruk
- Kostbar bekjempelse
- Zoonoser - human helse

Fôr som smittekilde

Grovfôr varmebehandles ikke slik som kraftfôr gjør – kan derfor utgjøre mye større smitterisiko ved import

Hvordan havner smitten i grovfôret?

- Husdyrgjødsel
- Jord
- Møkk
- Rester av dyr
- Støv etc.

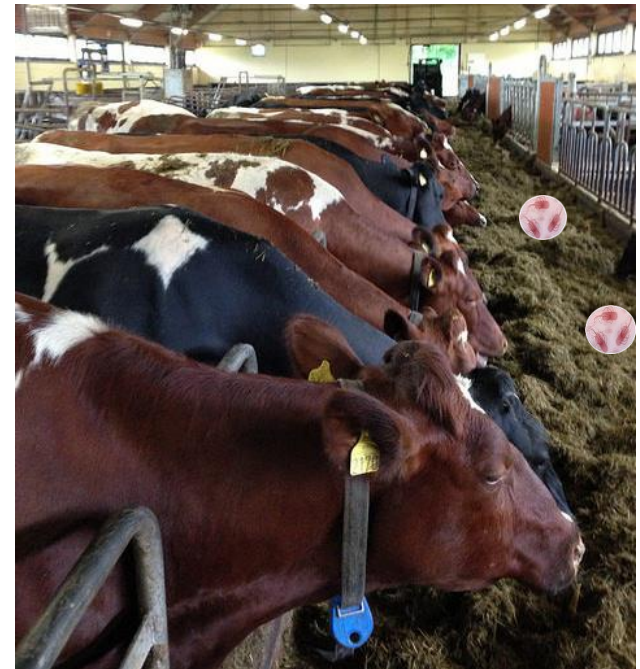
Faktorer som påvirker smittestoffenes evne til å smitte via grovfôr:

- Overlevelsessevne
- Evne til oppformering
- Mengde smittestoff og smittsomhet

Eksempel: Salmonella

Foreløpig risikovurdering av innførsel av høy, halm og annet grovfôr

Avgrensing:

- Storfe, sau og geit
  - En spesifikk sykdom på gris
  - Smittestoffene kan potensielt smitte via grovfôr
-
- Sannsynlighet for introduksjon, og konsekvens av smitte er vurdert
  - Risiko estimert for Sverige og Finland samlet, de øvrige EU-landene og aktuelle tredjeland samlet

Foreløpig risikovurdering av innførsel av høy, halm og annet grovfôr

- Fokus på **fem** aktuelle/meldepliktige **smittestoffer** med nasjonalt mål at husdyra skal være fri for/lav forekomst
- I tillegg egen vurdering for gris på Afrikansk svinepest, meldepliktig A-sykdom

Viktige egenskaper ved de fem smittestoffene

1) *Coxiella burnetii* (Q-feber)

- Zoonose = smitter til mennesker
- Svært motstandsdyktig og smittsom
- Overlever i støv og spres med vind

2) *Mycoplasma bovis*

- Vokser dårlig utenfor verten
- Usikkerhet rundt smitteveier
- Svært vanskelig å bli kvitt hvis den etableres i populasjonen

3) *Salmonella sp/Salmonella Dublin* (salmonellose)

- Zoonose
- Overlever måneder i gjødsel, og år i jord og tørr avføring

Viktige egenskaper ved de fem smittestoffene

4) *Meticillinresistent Staphylococcus aureus* (MRSA)

- Zoonose – svært uønsket med smitte til mennesker
- Brukt store ressurser på bekjempelsesarbeid

5) *Mycobacterium avium* subspecies *paratuberculosis* (paratuberkulose)

- Meget motstandsdyktig
- Vanskelig å bekjempe – kronisk snikende sykdom – vanskelig å diagnostisere

Viktige egenskaper ved afrikansk svinepest

- Svært smittsom og alvorlig virussykdom
- Svært motstandsdyktig virus
- Vanskelig å kontrollere dersom villsvinpopulasjonen smittes

Forekomst

Norge, Sverige og Finland:

Fri for eller lav forekomst av de fem utvalgte smittestoffene

Island: Tilsvarende, men usikkerhet rundt paratuberkulose

Andre EU-land og aktuelle tredjeland:

I hovedsak moderat til høy forekomst av de fem bakteriene.

Afrikansk svinepest: Spredning i Øst-Europa

Anbefalinger ved import av grovfôr

Import av biologisk materiale = risiko for innførsel av smittestoffer

Import fra Sverige, Finland minst risikofyllt

Hva med Island?

Fraråder import fra land der afrikansk svinepest er endemisk

- De baltiske landene (Estland, Litauen, Latvia)
- Russland
- Polen
- Tsjekkia
- Romania
- Ungarn

Risikoreduserende tiltak

○ Importere:

- Fra områder med liten drøvtyggerpopulasjon
- Fra områder hvor grovfôret er produsert uten husdyrgjødsel i produksjonsåret
- Fra områder som kan dokumentere lav eller ingen forekomst av smittetruslene
- Fra eiendommer som praktiserer høy stubbing ved fôr høsting
- Ensilert grovfôr

○ Sortere ut grovfôr som er av dårlig kvalitet eller forurenset med jord og annet organisk materiale

Mer informasjon

- Veterinærinstituttet: Foreløpig risikovurdering, faktaark: www.vetinst.no
- Mattilsynet: www.mattilsynet.no
- Animalia: www.animalia.no
- Norsk Landbruksrådgivning www.nlr.no
- World Organisation for Animal Health (OIE): www.oie.int/

Muligheter og smitterisiko ved import av grovfôr

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Import av grovfôr muligheter og smitterisiko

Informasjonsmøte 19. juli 2018

Siri Margrete Løtvedt Hovedkontoret, seksjon dyrehelse

Mette Kristin Lorentzen Hovedkontoret seksjon sjømat

Fôret må være trygt

Fôret må ikke medføre helsefare for dyr eller mennesker eller gjøre produkter fra matproduserende dyr helsefarlige eller uegnet

- Ikke smittestoff
- Ikke uønskede stoff som f.eks plantevernmiddelrester eller miljøgifter over tillatt nivå

Fôret må kunne spores

Det må kunne dokumentere hvor man har fått fôret fra (hvert parti) og ev. hvem man har solgt det til

Fôret må ikke spre floghavre

Det er forbudt å importere produkter som inneholder floghavre

Fôret må ikke inneholde GMO

Ingen GMO er godkjent i Norge

Ansvar

Alle aktører på hvert ledd i produksjonskjeden har et selvstendig ansvar for å sikre at fôret er trygt. De må også følge kravene i regelverket.

- Det er et prinsipp for å sikre trygt fôr og trygg mat at alle ledd tar ansvar, følger regelverket og får tilsyn fra offentlig myndighet.
- Det er bare tillatt å kjøpe fra virksomheter som har samme krav og følger dem. På den måten blir også sluttproduktet trygt (friske folk og dyr, trygg mat).
- Dette prinsippet gjelder også ved innførsel, både fra land i EU og land utenfor EU.
- Land i EU har i hovedsak felles regelverk
- Land utenfor EU: Noen er godkjent av EU etter at det er dokumentert at de følger de samme kravene som EU. Da vil de komme på en liste over land det er tillatt å importere fra.

Forpliktelser de som importerer fôr har

Alle virksomheter som omsetter fôr må være registrert av Mattilsynet som fôrvarevirksomhet

Ytterligere krav til registrering ved import

- Virksomheter som kjøper fôr som f.eks. høyt og halm fra utlandet land må være registrert som importør. Første mottaker av varepartiet må også være registrert.
- Registrering gjøres i Web-basert løsning i Altinn, Mattilsynets skjematjeneste

- Krav om forhåndsmelding av import av høy og halm
- Den ansvarlige for importen skal forhåndsmelde import fra land utenfor EU i TRACES
Dette gjøres ved å fylle ut del 1 av CVED som skal sendes til den grensekontrollstasjonen der partiet skal gjennomgå veterinær grensekontroll.
- Det er ikke krav til forhåndsmelding for innførsel fra EU

Innførsel av høy og halm fra EU

- Det er lov å innføre høy og halm fra EU

Import av høy og halm fra tredjestater

Høy og halm er fra land utenfor EU er grensekontrollpliktig og må innført via godkjent grensekontrollstasjon (Borg havn, Oslo havn, Oslo Lufthavn Gardermoen)

- Det kan importeres høy og halm fra visse land utenom EU (Jf. Forordn. 136/2004 vedlegg V):
- Republikken Hviterussland
- Canada
- Sveits
- Chile
- Grønland
- Island
- New Zealand
- Serbia
- De forente stater
- Sør-Afrika (deler)

Dersom varen er beregnet til dyrefôr, strø eller på annen måte kan komme i kontakt med dyr, skal den følges av en bekreftelse fra produsenten om at den er høstet på arealer som ikke har vært gjødslet med husdyrgjødsel i løpet av de siste 2 år, samt en attest fra offentlig veterinær i avsenderlandet om at den kommer fra et område hvor det ikke er restriksjoner på grunn av smittsom dyresjukdom.

Mottakskontroll

Gjelder fôr fra både EU og tredjestater

Første mottaker skal:

- føre register over mottatte varepartier
- gjennomføre den kontroll som er nødvendig for å sikre at varepartiet er i samsvar med alle materielle krav i regelverket.

Faktorer Mattilsynet legger vekt på

Smitterisiko – Dyrehelse:

- Norge har en veldig god dyrehelse - den ønsker vi å beholde.
- Økt bruk av utenlandsk grovfôr øker risikoen for at vi får inn smitte av sykdommer vi er fri for.
- Mye fokus på afrikansk svinepest, men andre sykdommer Norge er fri for, er utbredt i mange EU- og 3. land, f.eks. Salmonella, Q-feber og paratuberkulose.
- Mesteparten av grovfôret vil bli gitt til drøvtyggere og hest, men noe kan bli gitt til gris eller til dyr som går ute.
- Mange nye aktører som ønsker å handle med fôr.
- Mange forespørsler om innførsel av fôr fra nye områder.
- Mattilsynet skal gi kunnskapsbaserte råd.

Andre faktorer vi legger vekt på

- Dyrevelferd
- Risiko for plantesykdommer pga. jord på sekker og ugrasfrø
  - floghavre, hønsehirse.
- Risiko for plantevernmiddelrester
  - Frister som gjelder for høsting til korn gjelder også for høsting til dyrefôr.
- Fôr til økologisk produksjon
- GMO
- Mattrygghet - Folkehelse

Mattilsynets vurderinger og anbefalinger

- Følg regelverket.
- Følg Mattilsynets råd og anbefalinger - det er ikke alt som er lov som er lurt.
- Bruk først og fremst norsk fôr for å unngå smittsomme sykdommer.
- Husk at du påtar deg ansvar for at fôret er trygt dersom du kjøper fôr, selger fôr eller gir til dyrene. Forsikre deg om hvor fôret er produsert, ikke bare hvor innførselen kommer fra. Be om dokumentasjon. Erstatningsansvar?
- Sverige og Finland har en dyrehelse som er ganske lik den norske. Det er derfor minst smitterisikorisiko å innføre fôr fra disse landene.
- Innførsel fra andre land er ikke risikofritt.
- Vi fraråder å ta inn fôr fra land med afrikansk svinepest. Afrikansk svinepest smitter ikke til hest og drøvtyggere, kun til svin. Dette er det spesielt viktig å tenke på hvis fôret blir brukt utendørs i områder med villsvin.
- Følg de risikoreduserende tiltakene nevnt i risikovurderingen. Aktuelt å lagre fôret i minst 2 mnd før import?

Dette gjør Mattilsynet nå:

Mattilsynet er bekymret for at det skal bli innført alvorlige dyre- og plantesykdommer og ugras via fôr.

- Vi har opprettet en egen infoside på www.mattilsynet.no med informasjon som er viktig for importører og næringen.
- Vi har lagt ut informasjon om hvilke krav som gjelder for innførsel av fôr fra EU-land og import av fôr fra land utenfor EU og annet aktuelt regelverk.
- Vi har fått en risikovurdering fra Veterinærinstituttet for bl.a. å se hvilke land det kan være tryggest å handle grovfôr fra ift. dyrehelse.
- Vi gir råd og anbefalinger som bygger på risikovurderingen.
- Vi fører tilsyn med at regelverket overholdes og utfører grensekontroll fra 3.land.
- Tolletaten fører på vegne av Mattilsynet kontroll med innførsel fra EU-land.
- Islandske bønder har tilbudt Norge grovfôr. Vi er i dialog med islandske matmyndigheter om dette.
- Vi har dialog med næringen om utfordringene og hvilken informasjon og eventuelle andre tiltak de ønsker fra oss.

Muligheter og smitterisiko ved import av grovfôr

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute